

ОСНОВНІ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ СЮЖЕТНОЇ ЛІНІЇ В АНГЛІЙСЬКИХ ЛІЧИЛКАХ

Дана стаття являє собою фрагмент аналізу моделей розвитку сюжетної лінії в текстах англійського дитячого фольклору. В якості фактичного матеріалу виступають дитячі лічилки. В статті представлені коротка характеристика фольклору, різні підходи до класифікації жанрів дитячого фольклору, а також результати аналізу моделей розвитку сюжетної лінії в текстах дитячих лічилок. Ключові поняття: дитячий фольклор, лічилки, модель розвитку сюжетної лінії.

В культурі будь-якого народу значне місце займає народна поетична творчість. Фольклор – це специфічна "мова" традиційної культури, яка відрізняється від інших "мов" – орнаменту, мелосу, знакової та символічної інформації, що передається речами – предметами матеріальної культури [1: 8].

Під фольклором розуміють усні традиції та культуру людей, виражену в легендах, піснях, загадках, прислів'ях, що передаються шляхом спостереження від покоління до покоління. Інколи фольклор є єдиним можливим засобом проникнення в доісторичне минуле нації та простеження багатьох віх розумового розвитку людини. З цієї причини Л. Гомм визначає фольклор як "порівняння та ототожнення пережитків архаїчних вірувань, обрядів та традицій у сучасності" [2: 5].

В сучасній лінгвістиці та фольклористиці проблемами фольклору займаються такі вчені, як В.П. Анікін [3], Г.О. Булашов [4], И.В. Гейнце [5], Р.Л. Горбунов [6], Б.Б. Єфіменкова [7], Л.А. Зайцева [8], О.С. Киченко [9], В.Я. Пропп [10] та ін.

Особливе місце в народнопоетичній творчості належить дитячому фольклору. Характерна риса творів дитячого фольклору виражається у врахуванні психології та вікових особливостей дітей і дитячого побуту. Дитячий фольклор кожного народу має свої певні національно-культурні особливості, але має і спільні риси. Однією з них є виділення таких жанрів дитячого фольклору, як колискові пісні, лічилки, пестушки, заклички, загадки, жартівливі пісні скоромовки тощо. Однак, в сучасній фольклористиці немає чіткої класифікації жанрів дитячого фольклору. Основними принципами є походження, функція, семантика.

Так, Н. Демурова поділяє дитячі пісні і вірші за походженням на три групи: 1) ті, які придумали самі діти; 2) ті, які придумали дорослі для дітей; 3) ті, які перейшли з дорослого фольклору в дитячий [11: 30]. Класифікацію жанрів дитячого фольклору за функціями можна представити у вигляді таблиці [12]:

Відношення до гри	Типи за функціями	Жанри
Неігровий фольклор	Поезія пестування	Коліскові пісні Пестушки Утішки Докучні казки
	Потішний фольклор	Утішки Скоромовки Дражнилки Мирилки Небилиці Перевертиши
Ігровий фольклор	Заклички, приказки Лічилки Ігрові пісні, приспівки Мовчанки Виверти	

В основі семантичної класифікації лежить лексичне значення словарного складу цих творів. Тут можна виділити твори про тварин, птахів, квіти, місцеположення, погоду, людей тощо. Цікаво, що з функціональної точки зору ці тексти відносяться до різних жанрів, наприклад, колискових, лічилок, ігрових пісень та ін.

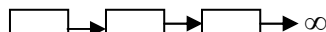
У нашому дослідженні ми дотримуємося функціональної класифікації, і матеріалом аналізу, результати якого представлені в цій статті, є англійські лічилки. Автор статті ставить за мету дослідити основні моделі розвитку сюжетної лінії в поетичних текстах англійських лічилок.

Лічилки є одним з найбільш поширених жанрів народної дитячої поетичної творчості. Лічилка – це римований вірш, який складається основним чином з придуманих слів та співзвуч з чітким дотриманням ритму [13: 112]. Ми виділяємо 4 типи лічилок в залежності від їх функції: 1) лічилки, які вимовляються перед грою (наприклад, жмурки, гилка, доганялки та ін.) з метою вибору однієї чи декількох осіб, встановлення черговості виконання певних дій тощо; 2) лічилки, які вживаються під час гри (наприклад, стрибання через скакалку або на одній нозі, набивання м'яча об землю тощо); 3) лічилки, що вимовляються при ворожінні (наприклад, ворожіння на квітці, по білим цяточкам на нігтях, по птахам тощо); 4) лічилки, які використовуються для навчання

дитини лічби або є жартівливими віршами, в яких вживаються числа. Серед проаналізованих нами 100 лічилок найчисельнішою групою є перша (54%).

Вивчаючи моделі розвитку сюжетної лінії в текстах англійських лічилок, ми виходимо з положення, запропонованого Н.І. Панасенко [14], яка виділяє 4 основні моделі розвитку сюжетної лінії в художніх текстах. Розглянемо їх більш детально.

Модель 1. Ланцюжок.

Ця модель характерна для таких функціонально-семантичних типів мовлення, як діалог та розповідь. Змістом такого ланцюжка може бути дія / стан / об'єкт. В дитячому фольклорі – це лічилки, римовки, в музичному – частівки, жартівливі пісні, які не мають логічного завершення і продовжуються до нескінченності [14: 41].

Модель 2. Віяло.

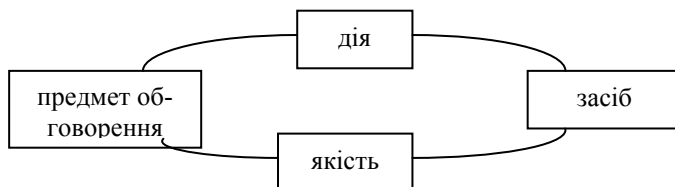
Ця модель являє собою деякий фрейм-сценарій і характерна для описів. Структура текстів такого типу включає прототипні моделі поведінки людини, які задають послідовність думок, бажань і почуттів. А. Вежбицька називає їх "культурно-обумовленими сценаріями" [15].

Стереотипну ситуацію можна представити у вигляді фрейму.

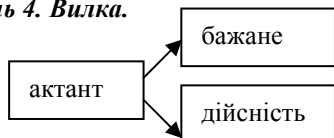
В текстах, побудованих за такою моделлю, відбувається певна подія, яка одночасно описується в різних аспектах. Описуватися може також і предмет чи особа [14: 41].

Модель 3. Кільце. Це типова модель для діалогічного мовлення.

В дитячому фольклорі, в жартівливих піснях ця модель включає такі елементи, як предмет обговорення; дія, яка виконується; засіб; якість, яку має засіб; знов предмет обговорення: послідовність нелогічних дій приводить до вихідної дії [14: 40].

Модель 4. Вилка.

Ця модель утворюється в результаті розриву між реальністю і бажанням. Чим нереальніше бажання, тим ширше розрив між мрією та реальністю. Для вираження відношення між висловленням і реальністю часто використовується умовний спосіб [14: 42].

Крім цих моделей нами були встановлені й інші, які є більш складними структурами і в деяких випадках являють собою комбінації вищезгаданих моделей [16]. Проаналізувавши тексти англійських лічилок, ми виявили, що не в усіх текстах можливо визначити модель розвитку сюжетної лінії. Це стосується текстів, які належать до першої групи лічилок і складаються із нісенітних слів або повнозначних слів, які не зв'язані смислом. Наприклад,

- One-ry, or-ry, ickery, Ann!*
- Fillison, folliso, Nicholas, John.*
- Queevy, quavy, English Navy,*
- Stinckelum, stanklum, buck.*

Серед моделей розвитку сюжетної лінії в текстах англійських лічилок ми виявили 4 основні моделі, їх різновиди, а також більш складні моделі. Найбільш типовими моделями є ланцюжок і віяло. За результатами дослідження ми виділили 3 основні різновиди моделі "ланцюжок": 1) нескінченний ланцюжок, змістом якого є дія / стан / подія / об'єкт; 2) кінцевий ланцюжок, змістом якого є дія / стан / подія / об'єкт; 3) складний нескінченний / кінцевий ланцюжок. Найбільший інтерес становить останній вид цієї моделі. Це пояснюється тим, що ланки ланцюжку можуть бути подані блоком із декількох дій (*Five Little Speckled Frogs*), блоком, що складається із віяла та вилки (*Little Bunny Foo Foo*). Можна припустити, що кількість варіантів змісту кожної ланки не обмежена тільки цими моделями. В подальшому дослідженні ми спробуємо це довести на матеріалі текстів інших жанрів.

Модель "віяло" є найбільш типовою для лічилок, що належать до першої групи. Вони представляють певний сценарій дій, під час яких діти збираються в коло чи шикуються в ряд, одна особа вимовляє певні слова і вказує по черзі на кожного. В кінці лічилки обирається одна людина, яка буде виконувати певні дії в грі, чи встановлюється черга виконання певних дій в грі. В такому разі текст лічилки повторюється на один раз менше, ніж кількість осіб, що бере участь у грі. Наприклад,

One little flower, one little bee.

One little blue bird, high in the tree.

One little brown bear smiling at me.

One is the number I like, you see.

Складні моделі розвитку сюжетної лінії представлені також такими моделями, як кільце із замкнених ланцюжків дій (*Five Little Ducks*), складне віяло (*Going to St. Ives*), кільце із ланцюжка дій (*One, Two, Tie My Shoe*), ланцюжок віял (*A Gaping Wide-mouthed Waddling Frog*), ланцюжок + вилка (*Bee, a Bee, a Bumblebee*). Якщо говорити про найбільш характерні моделі для кожної групи лічилок, то чіткої тенденції виявити неможливо.

Таким чином, проаналізувавши 100 текстів англійських лічилок, ми визначили дві основні моделі розвитку сюжетної лінії – ланцюжок і віяло. Також для цих текстів характерні складні моделі, які являють собою різні комбінації основних 4 моделей. У подальших дослідженнях ми плануємо дослідити зв'язок між моделлю розвитку сюжетної лінії і ритмічною структурою англійських лічилок, а також текстів інших жанрів дитячого фольклору.

1. Чистов К.В. Народные традиции и фольклор. – Л.: Наука, 1986.
2. Gomme L.G. The handbook of Folklore, published for the Folklore Society by David Nutt.- London, 1890.
3. Аникин В.П. Теория фольклора: Курс лекций. – М.: Наука, 1996.
4. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К., 1992.
5. Гейнце И.В. Фразеологические единицы в английском детском фольклоре: Автореф. дис. ... канд. филол. н. 10.02.04 / Моск. гос. лингв. ун-т, 1991.
6. Горбунов Р.Л. Возрождение традиционной культуры средствами фольклорного творчества: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. 24.00.04 / СПб: Академия общественных связей, 1999.
7. Ефименкова Б.Б. Ритм в произведениях русского вокального фольклора. - М.: Композитор, 2001.
8. Зайцева Л.А. Лексико-семантические средства языка в англо-шотландской народной балладе: Автореф. дис. ... канд. филол. наук / СПб. гос. ун-т. - СПб., 1994.
9. Киченко О. Фольклор як художня система (проблеми теорії). – Дрогобич: НВЦ "Каменяр", 2002.
10. Пропп В.Я. Собрание трудов. Поэтика фольклора. – М., 1998.
11. Демурова Н.М. Стихи Матушки Гусыни: Сборник / Составл. К.Н. Атаровой. – М.: ОАО Издательство "Радуга", 2002.
12. Internet site: <http://www.region.tver.ru/ru/slovesn/litved/122.htm/>
13. Аникин В.А. Русские народные пословицы, поговорки, загадки и детский фольклор. – М. Наука, 1957.
14. Панасенко Н.И. Модели развития сюжетной линии текста шуточной песни // Лінгвістичні студії. – Черкаси: ЧДУ, 2002. – с.33 – 45.
15. Вежбицкая А. Толкование эмоциональных концептов // Язык. Культура. Познание. - М.: Наука, 1997.
16. Загуляева О.І. Особливості розвитку сюжетної лінії поетичних текстів // Мовні і концептуальні картини світу. - № 7. – Київ: КНУ, 2002. – 155-160.

Матеріал надійшов до редакції 19.03.2004 р.

Загуляева Е.И. Основные модели развития сюжетной линии в английских считалках.

Данная статья представляет собой фрагмент анализа моделей развития сюжетной линии в текстах английского детского фольклора. Фактическим материалом являются детские считалки. В статье представлены краткая характеристика фольклора, различные подходы к классификации жанров детского фольклора, а также результаты анализа моделей развития сюжетной линии в текстах детских считалок.

Zahulyayeva O.I. Main Patterns of Plot Development in English Counting Rhymes.

The article analyzes the patterns of plot development in English counting rhymes. The author outlines folklore, classifies main genres of childrens' folklore, offers the results of analysis of the main patterns of plot development in counting rhymes.